

แนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับอนุญาตตุลาการ

๑. หลักสำคัญของกฎหมายอนุญาตตุลาการนั้น ศาลจะแทรกแซงกระบวนการอนุญาตตุลาการซึ่งรวมถึงการเข้าไปตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของอนุญาตตุลาการหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคำชี้ขาดไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายให้อำนาจศาลไว้อย่างชัดแจ้งภายในกรอบที่จำกัด ทั้งกฎหมายอนุญาตตุลาการยังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การระงับข้อพิพาทเป็นไปด้วยความรวดเร็ว สมดังเจตนาของคู่พิพาทที่เลือกใช้วิธีระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาตตุลาการแทนการนำข้อพิพาทไปฟ้องคดีต่อศาล พระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ จึงห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาตามพระราชบัญญัติดังกล่าววันแต่จะเข้ากรณีใดกรณีหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ใน (๑) ถึง (๕) ดังนี้ อุทธรณ์ในทำนองโต้แย้งการวิเคราะห์พยานหลักฐาน ดุลพินิจในการวินิจฉัยฟังข้อเท็จจริง การตีความข้อสัญญา การกำหนดค่าเสียหาย ย่อมไม่เข้าข้อยกเว้นที่จะอุทธรณ์ได้ตามพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ เป็นอุทธรณ์ต้องห้าม

(ตามนัย ฎ.๑๒๑๖/๒๕๖๔, ฎ.๕๒๓๒/๒๕๖๓, ฎ.๕๕๖๐-๕๕๖๓/๒๕๖๒, ฎ.๕๔๔-๕๔๕/๒๕๖๒, ฎ.๒๖๑๑/๒๕๖๒, ๘๕๑๖/๒๕๖๑, ฎ.๗๑๔/๒๕๖๑, ๔๗๕๐-๔๗๕๑/๒๕๖๑, ฎ.๔๒๘๘/๒๕๕๘ และ ฎ.๑๔๖๗๐/๒๕๕๖)

๒. กรณีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ ประเด็นในการพิจารณาย่อมมีเพียงว่ากรณีมีเหตุให้เพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการได้หรือไม่เท่านั้น ไม่อาจมีคำพิพากษาให้บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการได้ มิฉะนั้นจะเป็นการพิพากษาเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำร้อง ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ (ตามนัย ฎ.๘๔๔๐/๒๕๖๑)

แต่หากผู้คัดค้านยื่นคำคัดค้านขอให้ศาลยกคำร้องขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดของคณะอนุญาตตุลาการของผู้ร้องและมีคำร้องแย้งขอให้ศาลมีคำพิพากษาบังคับตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาตตุลาการมาในคำคัดค้าน โดยชำระค่าขึ้นศาลตามตาราง ๑ (๑) (ข) ทำยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ถือได้ว่าผู้คัดค้านยื่นคำร้องขอให้ศาลบังคับตามชี้ขาดขอด้วย พระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๒ แล้ว ศาลชั้นต้นย่อมมีอำนาจที่จะพิพากษาให้บังคับตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาตตุลาการได้ (ตามนัย ฎ.๖๐๒๕/๒๕๖๑)

๓. ในการตีความสัญญานั้นต้องตีความไปตามความประสงค์หรือเจตนาอันมีร่วมกันของคู่สัญญาซึ่งเป็นเจตนาที่คาดหมายในทางสุจริตโดยวิเคราะห์ถึงปกติประเพณีซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักปฏิบัติและ

กฎหมายไทยด้วย ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งนำกฎหมายแม่แบบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศของคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration) มาเป็นหลักในการพัฒนานั้น มีบทบัญญัติให้คู่พิพาทฝ่ายที่ประสงค์จะให้มีการบังคับตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการที่ทำขึ้นในต่างประเทศยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้บังคับตามคำชี้ขาดนั้นได้ และผู้ซึ่งจะถูกบังคับตามคำชี้ขาดนั้นก็อาจพิสูจน์เพื่อให้ศาลมีคำสั่งปฏิเสธไม่รับบังคับตามคำชี้ขาดนั้นได้เช่นกัน แต่ไม่มีบทบัญญัติใดที่ให้คู่พิพาทหรือคู่สัญญาต้องนำข้อพิพาทไปฟ้องร้องต่อศาลจนมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเสียก่อน แล้วจึงอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นต่ออนุญาโตตุลาการ แม้การระงับข้อพิพาทของคู่ความมีด้วยกันหลายวิธี การเป็นความนำคดีขึ้นสู่ศาลย่อมเป็นทางเลือกสุดท้ายดังคำกล่าวที่ว่าศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

การที่โจทก์แปลและตีความสัญญาในข้อที่ ๑๘ ย่อหน้าที่สองคำว่า "appeal to Arbitration Court" หมายถึงการอุทธรณ์ต่ออนุญาโตตุลาการซึ่งเป็นเงื่อนไขบังคับหลังจากย่อหน้าแรกที่ต้องฟ้องคดีต่อศาลจนมีคำสั่งหรือคำพิพากษาซึ่งเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนหน้านี้ จึงขัดต่อหลักปฏิบัติและพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ การแปลและตีความในลักษณะที่โจทก์นำเสนอจึงมีผลให้สัญญาข้อ ๑๘ ทั้งข้อไร้ผล ในขณะที่จำเลยนำเสนอเกี่ยวกับคำแปลและการตีความสัญญาข้อดังกล่าวในทำนองที่เป็นผลบังคับได้ โดยนำเสนอถึงคำว่า "appeal" ในภาษาเยอรมันนั้นอาจมีความหมายได้หลายประการ และอาจแปลว่า "การร้องขอ" หรือ "ยื่นต่อ" ได้ ซึ่งสัญญาข้อ ๑๘ ย่อหน้าที่สอง ไม่น่าหมายถึงกระบวนการยื่นอุทธรณ์จากศาลชั้นต้นไปสู่อนุญาโตตุลาการ ทั้งเมื่อพิจารณาสัญญาข้อ ๑๘ ย่อหน้าที่สอง ที่เริ่มต้นด้วยข้อความว่า "Without prejudice to the foregoing, ..." ซึ่งแปลได้ว่า "โดยไม่กระทบกระเทือนต่อข้อความในย่อหน้าแรก..." แล้ว เห็นได้ว่าการที่คู่สัญญาเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการตามย่อหน้าที่สองนั้น ไม่ทำให้ข้อตกลงที่กำหนดให้ต้องมีการตกลงหาทางระงับข้อพิพาทกันเองก่อนและการกำหนดเขตอำนาจศาลในย่อหน้าแรกเสียไป สัญญาข้อดังกล่าวทั้งสองย่อหน้าจึงไม่มีลักษณะเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนและเงื่อนไขบังคับหลังต่อกันดังที่โจทก์อุทธรณ์ การแปลและตีความสัญญาในข้อ ๑๘ ตามที่จำเลยนำเสนอานั้นจึงมีน้ำหนักให้รับฟังได้มากกว่าที่โจทก์นำเสนอ ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ตามสัญญาดังกล่าวข้อ ๑๘ คู่สัญญาประสงค์ให้ทั้งสองฝ่ายตกลงหาทางระงับข้อพิพาทร่วมกันก่อนเป็นอันดับแรก หากตกลงเจรจากันไม่สำเร็จ คู่สัญญาสามารถเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในย่อหน้าที่สองได้ ส่วนศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาไม่ว่าจะเป็นการร้องขอให้บังคับตามคำชี้ขาดหรือคัดค้านเพื่อไม่ให้มีการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในย่อหน้าแรก สัญญาข้อดังกล่าวจึงมีผลใช้บังคับได้ โดยไม่มีเหตุที่ทำให้สัญญาอนุญาโตตุลาการนั้นเป็นโมฆะ ใช้บังคับไม่ได้ หรือมีเหตุที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญานั้นได้

เมื่อสัญญาตามคำฟ้องมีข้อตกลงให้ต้องดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ อันถือว่าเป็นสัญญาอนุญาโตตุลาการตามมาตรา ๑๑ แล้ว แม้อันสัญญาดังกล่าวจะสิ้นสุดลง ก็มีใช้กรณีมีเหตุที่ทำให้

สัญญาอนุญาโตตุลาการนั้นเป็นโมฆะ ใช้บังคับไม่ได้หรือมีเหตุที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญานั้นได้ตามมาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง โจทก์และจำเลยยังมีหน้าที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในข้อสัญญาอนุญาโตตุลาการดังกล่าว เมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้น

(ตามนัย ฎ.๓๒๘๑/๒๕๖๒)

๔. เมื่อคู่พิพาทตกลงระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการภายใต้ข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการใดนั้น ย่อมต้องถือว่าคู่พิพาทตกลงผูกพันตามข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการดังกล่าวนี้ด้วย ยกตัวอย่าง เช่น

ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ระบุว่า “คู่พิพาทอาจตกลงกำหนดสถานที่ในการดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการไว้ก็ได้ ในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงเช่นนั้น ให้คณะอนุญาโตตุลาการกำหนดสถานที่โดยคำนึงถึงสภาพแห่งข้อพิพาทและความสะดวกของคู่พิพาท” และวรรคสองระบุว่า “ในกรณีที่คู่พิพาทมิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น คณะอนุญาโตตุลาการอาจกำหนดสถานที่อื่นใดนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งเพื่อดำเนินการปรึกษา หรือเพื่อสืบพยานบุคคล ผู้เชี่ยวชาญหรือคู่พิพาท หรือเพื่อตรวจสอบวัตถุ สถานที่หรือเอกสารใด ๆ ก็ได้” แม้ตามสัญญาระหว่างผู้ร้องและผู้คัดค้านจะกำหนดให้การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการดำเนินการในกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย แต่ข้อตกลงดังกล่าวก็ยังกำหนดให้การอนุญาโตตุลาการนั้นอยู่ภายใต้ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของหอการค้านานาชาติ (Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce) ด้วย กรณีย่อมต้องถือว่าผู้ร้องและผู้คัดค้านตกลงตามข้อบังคับดังกล่าวด้วย ซึ่งข้อบังคับดังกล่าวระบุให้คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจสืบพยานและประชุม ณ สถานที่ใดที่เห็นว่าเหมาะสมก็ได้ เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงไว้เป็นอย่างอื่น ดังนี้ เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้ร้องและผู้คัดค้านมีข้อตกลงห้ามมิให้ดำเนินการกระบวนการพิจารณาอนุญาโตตุลาการในสถานที่อื่นใดนอกจากกรุงเทพมหานคร หรือโต้แย้งคัดค้านอำนาจในการกำหนดสถานที่ของคณะอนุญาโตตุลาการ ที่คณะอนุญาโตตุลาการให้ใช้สถานที่พิจารณาในสาธารณรัฐสิงคโปร์จึงเป็นไปตามมาตรา ๒๖ วรรคสอง แล้ว (ตามนัย ฎ.๑๒๑๖/๒๕๖๔)

ตามข้อบังคับของศูนย์อนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศแห่งสิงคโปร์ (Arbitration Rules of the Singapore International Arbitration Centre, SIAC Rules) ข้อ ๓๓ คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจสั่งในคำชี้ขาดให้คู่พิพาทฝ่ายหนึ่งชำระค่าใช้จ่ายตามกฎหมายและค่าใช้จ่ายอื่นทั้งหมดหรือบางส่วนแก่คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งได้ เมื่อพิจารณาประกอบข้อ ๓๓ ค่าธรรมเนียมและเงินวางประกัน และข้อ ๓๒ ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายของคณะอนุญาโตตุลาการ เห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนของศูนย์อนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศแห่งสิงคโปร์เกี่ยวข้องกับการกำหนดจำนวนเงินในการดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการทั้งสิ้น การที่คณะอนุญาโตตุลาการสั่งให้นายทะเบียนของศูนย์

อนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศแห่งสิงคโปร์เป็นผู้คำนวณภาษีจากค่าใช้จ่ายตามกฎหมายและค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดนั้น จึงเป็นเรื่องที่มีเหตุผลสมควรที่จะกระทำได้ การที่คณะอนุญาโตตุลาการมีคำสั่งในคำชี้ขาดกำหนดให้ผู้คัดค้านชำระค่าใช้จ่ายตามกฎหมายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ร้องโดยให้นายทะเบียนศูนย์อนุญาโตตุลาการดังกล่าวเป็นผู้คำนวณในกรณีที่ผู้คัดค้านกับผู้ร้องไม่สามารถตกลงกันได้จึงชอบด้วยข้อบังคับของศูนย์อนุญาโตตุลาการดังกล่าวแล้ว (ตามนัย ฎ.๓๔๙๑/๒๕๕๙)

ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศของสมาคมอนุญาโตตุลาการอเมริกันกำหนดเกี่ยวกับเรื่องค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมต่างๆ ในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการดังกล่าวไว้ เมื่อผู้คัดค้านเป็นฝ่ายนำข้อพิพาทเข้าสู่การพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ ผู้คัดค้านจึงต้องตระหนักและผูกพันตามข้อบังคับอนุญาโตตุลาการดังกล่าวอันเป็นข้อบังคับที่ใช้แก่คู่สัญญาทั่วไปที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศของสมาคมอนุญาโตตุลาการอเมริกันโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อประเทศหรือสัญชาติของคู่สัญญา ผู้คัดค้านไม่ได้นำสืบให้เห็นว่าค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ผู้คัดค้านต้องชำระตามที่คณะอนุญาโตตุลาการของสมาคมอนุญาโตตุลาการอเมริกันกำหนดขัดต่อข้อบังคับอนุญาโตตุลาการดังกล่าวอย่างไร ผู้คัดค้านจึงต้องรับผิดชอบค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามที่คณะอนุญาโตตุลาการดังกล่าวกำหนด การบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการอันเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการหาเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างใดไม่ (ตามนัย ฎ.๓๔๑๓/๒๕๕๙)

๕. ในการร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการหรือเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้น ผู้ร้องต้องเสียค่าขึ้นศาลตามที่กำหนดไว้ในตาราง ๑ (๑) (ข) ค่าธรรมเนียมศาล (ค่าขึ้นศาล) ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ค่าขึ้นศาลตามตารางดังกล่าวเป็นการกำหนดให้เรียกเก็บค่าขึ้นศาลจากคู่พิพาทที่ยื่นคำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดหรือคู่พิพาทที่ยื่นคำร้องขอเพิกถอนคำชี้ขาดแล้วแต่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น ในกรณีที่มิทั้งการยื่นคำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการจากคู่พิพาทฝ่ายหนึ่ง และยื่นคำร้องเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในมูลคดีคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการเรื่องเดียวกันจากคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง หากทั้งสองฝ่ายต่างเสียค่าขึ้นศาลตามตารางดังกล่าวมาย่อมทำให้ค่าขึ้นศาลเมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนสูงกว่าค่าขึ้นศาลที่คู่พิพาทเหล่านั้นต้องชำระในกรณีที่มิได้แยกยื่นคำร้องกัน กรณีย่อมมีเหตุผลสมควรให้ศาลมีคำสั่งคืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินแก่คู่พิพาทเหล่านั้นตามส่วนของค่าขึ้นศาลที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายได้ชำระไป โดยเทียบเคียงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๐ วรรคห้า ในฐานะเป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔ วรรคสอง (ตามนัย ฎ.๑๒๑๖/๒๕๖๔, ฎ.๑๑๖๕/๒๕๖๔ และ ฎ.๔๗๕๐-๔๗๕๑/๒๕๖๑)

นายกฤติน ศิริรัฐ

ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา